

DEM Parti

TUHAD-FED

**ÖZGÜRLÜK İÇİN
HUKUKÇULAR
DERNEĞİ**

ÖHD

**BATMAN BEŞİRİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA
MEHMET ÇEVİREN'İN ÖLÜMÜNE İLİŞKİN DEM PARTİ, TUHAD-FED VE ÖHD
ORTAK RAPOR**

Nisan 2026

İÇİNDEKİLER

1- GİRİŞ	1
2- ZİYARET HEYETİ VE YÖNTEM.....	2
3- KURUMA İLİŞKİN GENEL TESPİTLER.....	3
3.1. Tekli tutma ve yalnızlaştırma rejimi	3
3.2. Kurumun yapısal niteliği ve tecridin mimari zemini.....	3
3.3. Sosyal, kültürel ve sportif hakların fiilen sınırlandırılması	4
3.4. Somutlaştırılmış hak kullanım tablosu	5
3.5. Oda ve koridor yerleşimi.....	6
3.6. İdare ile ilişki, sevk kaygısı ve ekonomik baskı.....	7
4- MEHMET ÇEVİREN'İN ÖLÜMÜNE GİDEN SÜREÇTE ORTAYA ÇIKAN BULGULAR	7
4.1. Tekli tutulma süresi ve ortaklaşma talebinin karşılanmaması.....	7
4.2. Risk işaretleri ve önceden dile getirilen ifadeler	8
4.3. İşkence gölgesi, umut kaybı ve ruhsal durum	8
4.4. Son dönemde gözlenen çelişkili işaretler	10
4.5. İdare ile yaşanan sorunlar ve disiplin uygulamaları.....	10
5- KURUM GEÇMİŞİ VE RİSK ÖRÜNTÜSÜ	10
6- İDARE İLE GÖRÜŞMEDE ORTAYA ÇIKAN HUSUSLAR.....	11
6.1. Görüşme usulü ve kurumsal tutum.....	11
6.2. Ölüm sonrasındaki işlemler bakımından açıklığa kavuşturulması gereken husus	13
7- HUKUKİ DEĞERLENDİRME	13
8- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	14
9- ÖNERİLER.....	14

1- GİRİŞ

Ceza infaz kurumlarında meydana gelen ölüm ve intihar vakaları, yalnızca ölüm anına odaklanılarak açıklanamayacak kadar ağır ve çok katmanlı bir insan hakları sorunudur. Devletin tam gözetim ve denetimi altında bulunan kişilerin yaşamını yitirmesi; infaz koşullarının, tecrit ve izolasyon biçimlerinin, sağlık ve psikososyal destek mekanizmalarının, idari uygulamaların ve risk önleme kapasitesinin birlikte incelenmesini zorunlu kılar.

13 Nisan 2026 tarihinde Batman Beşiri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tutulan Mehmet Çeviren'in yaşamını yitirmesi de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Nitekim 15 Nisan 2026 tarihli ziyaret kapsamında edinilen beyanlar ve gözlemler, olayın yalnızca son ana indirgenemeyeceğini; ölüm öncesindeki tekli tutma pratiği, ortak yaşam alanlarının sınırlandırılması, sosyal ve kültürel haklara erişimin fiilen daraltılması, koğuş ve koridor yerleşimi, idare ile mahpuslar arasındaki ilişki ve kurumun genel işleyişi ile birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Bu rapor, 15 Nisan 2026 tarihinde gerçekleştirilen ziyaret sırasında edinilen heyet gözlemleri, mahpus beyanları ve kurum idaresiyle yapılan görüşmede paylaşılan bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır.

Resmi kayıt ve belgeler bağımsız biçimde henüz temin edilemeyen başlıklarda, ilgili hususlar açıkça beyanlara dayalı olarak aktarılmıştır.

Ayrıca aynı hapisanede yaşanan intihar vakaları, uzun süredir sivil toplum ve hukuk örgütlerinin açıklamalarına, kamuoyuna yansıyan raporlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki girişimlere konu olmaktadır. Milletvekilleri tarafından mesele çeşitli biçimlerde gündeme taşınmış; ilgili komisyonlara başvurular yapılmış ve Adalet Bakanlığı'na soru önergeleri sunulmuştur. Nitekim 10 Kasım 2025 tarihinde Batman milletvekilleri ile Diyarbakır Milletvekili Serhat Eren ve Şırnak Milletvekili Nevroz Uysal Aslan tarafından aynı hapisanedeki intihar olaylarına ilişkin İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu başvurusu ve soru önergesi de verilmiştir. Bu yönüyle Mehmet Çeviren'in ölümü, daha önce görünür hale gelmiş risk alanlarının önlenememesi bakımından ayrıca değerlendirilmelidir.

2- ZİYARET HEYETİ VE YÖNTEM

Batman Beşiri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na 15 Nisan 2026 tarihinde gerçekleştirilen ziyaret;

DEM Parti Şırnak Milletvekili Newroz Uysal Aslan

Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Hukuk Dayanışma Dernekleri Federasyonu (TUHAD-FED) yönetiminden Av. Veysi Atmaca

Batman Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) üyesi Av. Şirin Şen

tarafından yapılmıştır.

Ziyaret kapsamında mahpuslarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiş, kurum idaresi ile görüşülmüş ve Mehmet Çeviren'in yaşamını yitirmesine ilişkin süreç ile kurumun genel infaz koşullarına dair dair bilgi toplanmıştır.

Görüşmeciler, rastgele değil; Mehmet Çeviren'in son dönem koşullarına, kurum içi yerleşimine ve gündelik temas ilişkilerine doğrudan tanıklık edebilecek kişiler arasından seçilmiştir. Bu kapsamda, aynı infaz rejimini deneyimleyen, aynı koridor düzeninde kalan, açık görüş ve spor gibi sınırlı ortak alanlarda temas kurabilen, geçmişte aynı odada kalmış ya da uzun süredir aynı kurumda benzer koşullara maruz bulunan mahpuslarla görüşülmüştür. Böylece yalnızca kurumun genel işleyişine dair değil; tekli tutulma pratiği, ortaklaşma imkânlarının sınırlandırılması, oda ve koridor yerleşimi, idare ile ilişkiler ve ölüm öncesine ilişkin dikkat çekici beyanlar hakkında da doğrudan gözlem ve deneyime dayalı bilgi toplanması amaçlanmıştır.

Bu yöntem, olayın yalnızca tek bir ana ya da tek bir kaynağa dayalı olarak değil; kurumun genel işleyişi, tanıklık ilişkileri ve ölüm öncesi sürecin çok boyutlu yapısı birlikte değerlendirilerek incelenmesi amacıyla tercih edilmiştir.

3- KURUMA İLİŞKİN GENEL TESPİTLER

3.1. Tekli tutma ve yalnızlaştırma rejimi

Görüşmeciler, ağırlaştırılmış müebbet hükümlülerinin 2.5-3 saatlik havalandırma hakkı bulunduğu; ancak ortak havalandırmaya izin verilmediği için bu hakkın fiilen tek başına kullanıldığını belirtmiştir. Mahpuslar, fiziksel saldırı bulunmasa dahi hakların tam olarak kullanılmadığını; iletişimin azaltılması amacıyla ayrı ayrı koridorlara ve tekli odalara yerleştirildiklerini ifade etmiştir.

Mahpus beyanlarına göre, '3'lü' olarak anılan ve yan yana üç tekli odaya bağlı ortak havalandırma bulunan bir yerleşim biçimine geçme talepleri olmuş; Mehmet Çeviren dâhil bazı ağırlaştırılmış müebbet hükümlülerinin bu bölüme alınmak için başvurduğu, ancak taleplerinin sürekli ertelendiği aktarılmıştır. Bu yönüyle sorun, yalnızca hücre tipi oda kullanımı değil; ortaklaşma ihtimalinin de idari tercihlerle daraltılmasıdır.

Bazı görüşmeciler, 3'lü kalan odaların diğer suç tiplerinden mahpuslara veya 'tarafsız' olarak nitelenen kişilere verildiğini, siyasi mahpusların ise daha parçalı ve kopuk bir yerleşim içinde tutulduğunu belirtmiştir. Bu anlatım, siyasi mahpusların dayanışma ve iletişim imkânlarının ayrıca zayıflatıldığına işaret etmektedir.

Görüşmelerden edinilen ortak izlenim, hapisshanede tekli tutmanın ve yalnızlaştırmanın, insan olmaktan doğan toplumsal varoluşunu aşındıran, onu ilişkiden, sestem, temastan ve ortak yaşamın kurucu bağlarından koparan sistematik bir tecrit ve yıpratma düzeni olduğu yönündedir.

3.2. Kurumun yapısal niteliği ve tecridin mimari zemini

Ziyaret kapsamında edinilen beyanlar, kurumda uygulanan tekli tutma ve sınırlı ortaklaşma rejiminin günlük idari tercihlerden ibaret olmadığını; yapısal ve mimari bir zemine dayandığını göstermektedir. Kuruma ilişkin açık kaynaklarda görülen adlandırma farklılıkları da bu yapısal niteliğin ayrıca açıklığa kavuşturulmasını gerekli kılmaktadır. Resmi kaynaklarda bugün "Batman Kapalı Ceza İnfaz Kurumu" olarak anılan kurumun, daha önce Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi olduğuna ilişkin kayıtlar bulunması; incelemenin yalnızca kurumsal isim üzerinden değil, fiilen uygulanan infaz rejimi üzerinden yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Yüksek güvenlikli ve S tipi olarak anılan, kamuoyunda ise çoğu kez "kuyu tipi" diye tarif edilen hapisshane modelinin ortak özelliği; mahpusu sınırlı hareket, sınırlı temas ve sınırlı duyuşsal etkileşim içinde tutan bir tecrit düzenini mimari araçlarla kalıcılaştırmasıdır. Gün

ışığına, havaya, sese, harekete ve insani karşılaşmaya erişimin daraltıldığı bu yapılarda yalnızlaştırmanın etkisi yalnızca sosyal yaşamın zayıflamasıyla sınırlı kalmamakta; bedensel hareketsizlik, uyku bozukluğu, dikkat dağınıklığı, yorgunluk ve duyuşsal yoksunluk belirtileriyle birlikte ruhsal çözümlme riskini de artırmaktadır. Nitekim bu alandaki hak izleme ve tıbbi değerlendirmelerde, uzun süreli izolasyonun fiziksel, ruhsal ve zihinsel yıpranmaya yol açtığı; duyuşsal ve algısal yoksunluğun kaygı, çaresizlik, değersizlik duyusunu ve umut kaybını derinleştirdiğı vurgulanmaktadır.

Bu yönüyle kurumun fiili işleyişi, yalnızca güvenlik temelli bir infaz modeli olarak değil; insanın bedensel bütünlüğünü ve ruhsal dengesini aşındıran yapısal bir hak ihlali alanı olarak ele alınmalıdır.

3.3. Sosyal, kültürel ve sportif hakların fiilen sınırlandırılması

Ziyarete alınan beyanlara göre spor hakkı pandemi gerekçesiyle uzun süre tekli kullandırılmış; ardından 2 kişiyle sınırlandırılmış; son 2 yılda ise ancak 6-7 kişilik gruplarla kullandırılabilmiştir. Açık görüş haftası hariç olmak üzere spor hakkının ayda 3 kez ve her seferinde yaklaşık 45-50 dakika ile sınırlandırıldığı ifade edilmiştir.

Mahpuslar, 5 yılı aşkın süredir söz konusu kurumda tutulmalarına rağmen kurs, sohbet ve sosyal etkinlik hakkının fiilen tanınmadığını; Mehmet Çeviren'in ölümünden sonra ilk kez 'akıl oyunları' adı altında bir kurs açıldığını ve 6 hükümlünün bir arada çıkarıldığını aktarmıştır. Bu durum, sosyal etkinliklerin düzenli, öngörülebilir ve hak temelli bir uygulama olarak işletilmediğini göstermektedir. Ayrıca sosyal ve eğitsel faaliyetlerin kurumsallaşmış bir hak kullanımı biçiminde değil, ölüm sonrasında ortaya çıkan tabloya verilen gecikmiş ve reaksiyoner bir yanıt şeklinde devreye sokulduğunu göstermektedir.

Mahpus anlatımlarında, açık görüş haftası dışında ortak temas alanlarının belirgin biçimde daraltıldığı; sohbet ve ortak faaliyet yokluğu nedeniyle birbirlerini ancak açık görüş günlerinde, kapı aralığından sınırlı biçimde ya da seyrek spor faaliyetlerinde görebildikleri vurgulanmıştır. Uzun süreli yalnızlaştırma, sosyal ilişkilerin koparılması ve ortak yaşamın idarenin takdirine bırakılması, özellikle ağırlaştırılmış müebbet rejiminde ruhsal çöküş riskini artıran faktörlerdir.

3.4. Somutlaştırılmış hak kullanım tablosu

Alan	Beyanlara Göre Uygulama	Değerlendirme
Havalandırma	Ağırlaştırılmış müebbet hükümlülerine 2.5- 3 saat hak tanındığı, fakat ortak havalandırmaya izin verilmediği için fiilen tek başına kullanıldığı aktarılmıştır.	Hak varmış gibi görünmekle birlikte ortaklaşma boyutu ortadan kaldırılmaktadır.
Spor	Pandemi döneminde uzun süre tekli; sonrasında 2 kişi; son iki yılda 6-7 kişi. Açık görüş haftası hariç ayda 3 kez, 45-50 dakika.	Süre, sıklık ve grup yapısı olağan ortak faaliyet standardının çok altındadır.
Kurs / sohbet	5 yılı aşkın süre fiilen yok. Ölümden sonra ilk kez 'akıl oyunları' kursu açıldığı ve 6 hükümlünün bir arada çıkarıldığı belirtilmiştir.	Düzenli hak kullanımından çok sonradan ve reaksiyoner bir uygulama görünümü vermektedir.
İdare ile temas	Mahpusların görüşme talep ettiğinde dilekçe vermek zorunda kaldıkları, birinci ve ikinci müdürün odaları nadiren gezdiği belirtilmiştir.	Sorunların erken tespiti ve yüz yüze izleme kapasitesi zayıftır.

Bu veriler, hak kullanımının münferit aksaklıklar üzerinden değil, süreklilik taşıyan kurumsal sınırlamalar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Sorun, tek tek bazı hakların eksik kullanılması olmayıp, tecridi derinleştiren bir infaz rejiminin birlikte ve süreklilik içinde işletiliyor olmasıdır.

Bu yönüyle kurumun fiili işleyişi, yalnızca güvenlik temelli bir infaz modeli olarak değil; insanın bedensel bütünlüğünü ve ruhsal dengesini aşındıran yapısal bir hak ihlali alanı olarak ele alınmalıdır.

3.5. Oda ve koridor yerleşimi

Mahpus beyanlarına göre 8’li koridor yerleşimi, iletişimi en aza indiren ve gerilim üreten bir yapı göstermektedir. Görüşmeciler, siyasi mahpusların ADLİ/A, FETÖ/F ve İŞİD/D şeklinde kodladıkları farklı gruplarla parçalı biçimde dağıtıldığını; bunun da yan yana gelmeyi, ortaklaşmayı ve gündelik iletişimi fiilen imkânsız hale getirdiğini ifade etmiştir.

Mahpus beyanlarına göre 8’li koridor yerleşim örnekleri aşağıdaki gibidir:

Dizilim	Oda 1	Oda 2	Oda 3	Oda 4	Oda 5	Oda 6	Oda 7	Oda 8
Örnek 1	Adli/Fetö /İşid	A/F/İ	A/F/İ	Siyasi	A/F/İ	Siyasi	A/F/İ	A/F/İ
Örnek 2	Adli/Fetö /İşid	Siyasi	A/F/İ	Siyasi	A/F/İ	Siyasi	A/F/İ	A/F/İ

Bu çizelge, koridor düzeninin mahpusların beyan ettiği haliyle kurumsal yalnızlaştırmanın mimari ve yerleşimsel bir boyutu bulunduğunu göstermektedir.

Söz konusu oda ve koridor yerleşimi, mahpuslar arasındaki teması, yan yana gelmeyi ve ortaklaşma imkanlarını sınırlayan bilinçli bir ayrıştırma düzeni kurulduğunu göstermektedir. Mahpus beyanlarına göre siyasi mahpusların aynı koridor içinde adli mahpuslar ile FETÖ ve İŞİD mensubu olarak kodlanan gruplar arasına yerleştirilmesi, idarenin bir yerleşim tercihinin ötesinde fiilen yalnızlaştırma sonucu doğuran bir idari müdahaledir. 5275 sayılı Kanun hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılmasına ilişkin bir çerçeve çizse de bu çerçeve idareye sınırsız ve gerekçesiz bir ayrıştırma yetkisi vermemektedir. Nitekim 5275 sayılı Kanun, gruplandırma ve sınıflandırmanın hangi ölçütlere göre yapılacağını saymış; bunu suç tipi, yaş, hükümlülük süresi, tehlikelilik hâli, örgüt mensubiyeti, aklî ve bedensel durum ile hükümlünün eğilim, tutum ve davranışları gibi esaslara bağlamıştır. Buna rağmen söz konusu dağıtım biçiminin hangi somut nedene dayandığı, neden gerekli görüldüğü, hangi kurul kararıyla belirlendiği ve usulüne uygun biçimde tutanak altına alınıp alınmadığı belirsizdir. Ortak kurs, sohbet, spor ve benzeri faaliyetlerin önünü kesen; aynı suç tipi içindeki mahpuslar bakımından dahi eşit uygulanmayan; siyasi mahpuslar yönünden ise tecridi derinleştiren bu yerleşim tarzı, sınıflandırma yetkisinin hak kullanımını daraltan bir araç olarak işletildiği kuşkusunu doğurmaktadır. Bu haliyle söz konusu “düzen”, yalnızca mekânsal bir dağılımı değil; hukuki gerekçesi açıklanmamış, denetlenebilirliği ortadan kaldırılmış ve sonuçları itibarıyla tecridi kurumsallaştıran bir uygulamayı görünür kılmaktadır.

3.6. İdare ile ilişki, sevk kaygısı ve ekonomik baskı

Görüşmeciler, kurumda taleplerini doğrudan iletebilmenin güç olduğunu; görüşme talep edildiğinde dilekçe verilmesinin istendiğini, birinci ve ikinci müdürün odaları nadiren gezdiğini belirtmiştir. Bazı mahpuslar, son dönemde idarenin tutumunda görece yumuşama gözlediklerini; ancak taleplerinin yine de yerine getirilmediğini söylemiştir.

Mahpuslar ayrıca, uzak yere sevk edilmemek için idare ile fazla ters düşmek istemediklerini; ekonomik olarak çoğunun zorlandığını ve ailelerini daha fazla yük altına sokmamak için bu sıkıntıları bazen paylaşmadıklarını dile getirmiştir.

Görüşmeciler, siyasi mahpuslar bakımından yalnızlaştırmanın daha ağır hissedildiğini; dayanışma mekanizmalarının zayıflatıldığını ve psikolojik etkisinin daha da belirgin olduğunu ifade etmiştir.

Bu anlatımlar birlikte değerlendirildiğinde, kurum içi başvuru ve şikâyet mekanizmalarının kâğıt üzerinde var olsa da fiilen caydırıcı koşullar altında işlediği; mahpusların hak arama ve sorun bildirme kapasitesinin idari baskı, sevk kaygısı ve ekonomik kırılabilirlik nedeniyle zayıfladığı anlaşılmaktadır.

4- MEHMET ÇEVİREN'İN ÖLÜMÜNE GİDEN SÜREÇTE ORTAYA ÇIKAN BULGULAR

4.1. Tekli tutulma süresi ve ortaklaşma talebinin karşılanmaması

Mahpus beyanlarına göre Mehmet Çeviren, cezasının kesinleşmesinden sonra yaklaşık 2,5 yıldır tekli odada tutulmuştur. Sohbet ve kurs hakkı “bulunmadığı” için arkadaşlarıyla ancak açık görüş günlerinde veya sınırlı spor faaliyetlerinde kısa süreli temas kurabilmiştir. Birden fazla kez koğuşunun değiştirilmesi için dilekçe verdiği; yan yana üç tekli oda ve ortak havalandırma bulunan '3'lü' sisteme geçmek istediği; ancak bu talebinin karşılanmadığı aktarılmıştır.

Mahpus beyanlarına göre dile getirilen koğuş/oda değişikliği talebi, kurum dışına ya da başka bir ile sevk istemine değil; aynı hapisane içinde ortaklaşma imkânını kısmen artırabilecek bir yerleşime geçme arayışına ilişkindir. Bu talebin sürekli ertelenmesi, ortak yaşam olanaklarının idari tercihlerle sınırlandırıldığını ve tecrit rejiminin bu tercihler üzerinden derinleştirilerek sürdürüldüğünü düşündürmektedir.

4.2.Risk işaretleri ve önceden dile getirilen ifadeler

Görüşmelerde, Mehmet Çeviren'in geçmişte intihar düşüncesini ailesine iletmiş; aile aracılığıyla görüşen avukattan sonra bu düşünceden vazgeçtiğini arkadaşlarına söylediği aktarılmıştır. Yine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının kesinleştiği dönemde 'eylem yapma' ve kendine zarar verme yönünde sözler ettiği yönünde beyanlar vardır.

Mahpus anlatımlarına göre Mehmet Çeviren, 21 Mart Newroz öncesinde aynı koridorda kalan bir arkadaşına 21 Mart tarihinde bir eylem gerçekleştireceğini söylemiş; 21 Mart'ta böyle bir eylem yaşanmadığı için sonradan vazgeçmiş olabileceği düşünüldüğü belirtilmiştir.

Olaydan 1-2 gün önce kapı aralığından yapılan görüşmede ise 'benim hakkımda çok konuşuyorlar, üzerime çok geliyorlar' dediği; kimlerin kastedildiği sorulduğunda ise bu konuda açıklama yapmadığı belirtilmiştir.

Olaydan bir gün önce, yine kapı aralığından yapılan bir görüşmede 'bugün çok yoruldum' dediği; arkadaşlarının ne olduğunu sorması üzerine '4-5 sayfa bir mektup yazdım, ondan yoruldum' şeklinde cevap verdiği; mektubu kime yazdığı sorulduğunda ise yalnızca 'birine yazdım' diyerek isim vermediği belirtilmiştir.

Bu anlatımlar, ölüm öncesinde çeşitli risk işaretlerinin ortaya çıktığını ve bu işaretlerin yalnızca son ana ilişkin değil, belli bir zamana yayılan bir kırılma hali içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla idarenin risk fark etme, izleme ve önleyici müdahalede bulunma yükümlülüğü ayrıca incelenmelidir.

4.3. İşkence gölgesi, umut kaybı ve ruhsal durum

Bazı görüşmeciler, Mehmet Çeviren'in gözaltı sürecinde tehdit ve işkence üzerine kimi beyanlarda bulunduğunu, bunun için kendisine karşı öfkesinin dinmediğinden sıkça söz ettiğini aktarmıştır.

Bunun yanı sıra, sivil yaşamında kasaplık yaptığı; ağırlaştırılmış müebbet cezasını sindiremediği, bu cezayı beklemediği; aldığı cezanın ağırlığını sık sık sorguladığı ve yürüyen siyasi süreçten de umutlu olmadığı yönünde anlatımlar heyete aktarılmıştır.

Ağırlaştırılmış müebbet cezasını beklemediği, bu cezayı sindiremediği, aldığı hükmün ağırlığını sık sık sorguladığı ve içinde bulunduğu siyasal-hukuksal tablo bakımından güven verici bir gelişme görmediği için umudunun zayıfladığı yönündeki anlatımlar; yalnızca bireysel ruhsal durumun bir parçası olarak görülmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. İşkence ve kötü muamele iddialarının etkili biçimde soruşturulması, işkence altında

verildiği ileri sürülen beyanların yargısal süreç üzerindeki etkisinin incelenmesi ve maddi gerçeğin işkenceden arındırılmış usullerle ortaya çıkarılması bakımından da değerlendirilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Vinter ve Diğerleri / Birleşik Krallık* kararında ömür boyu hapis cezasının insan onuruyla bağdaşabilmesi için en geç 25 yıl içinde gözden geçirilebilen ve sonrasında periyodik incelemeler içeren bir mekanizmanın bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme, Türkiye hakkında verdiği Öcalan (No. 2), Kaytan, Gurban ve Boltan kararlarında da ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının gerçek bir gözden geçirme ve serbest bırakılma umudu olmaksızın sürdürülmesini AİHS'in 3. maddesiyle bağdaşmaz bulmuştur. Buna rağmen yürürlükteki 5275 sayılı Kanun'un 25. maddesi ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsünün tek kişilik odada tutulmasını, temas ve faaliyetlerin ağır biçimde sınırlandırılmasını ve cezanın infazına hiçbir surette ara verilememesini düzenlemekte; 107. maddenin 16. fıkrası ise bazı suçlar bakımından koşullu salıverme hükümlerini bütünüyle dışlamaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de 2025 yılında, Türkiye'den bu alanda etkili bir gözden geçirme mekanizması kurmasını istemeyi sürdürmüştür.

Bu nedenle ortaya çıkan tablo, yalnızca bireysel bir umutsuzluk hali olarak okunamaz. Demokratik toplum ve hukuk perspektifinden bakıldığında; işkence ve kötü muamele iddialarının etkili biçimde soruşturulmadığı, işkence altında verildiği ileri sürülen beyanların yargısal etkisinin giderilmediği, umut ilkesine uygun bir infaz rejiminin kurulmadığı, tecridi derinleştiren uygulamaların sürdürüldüğü ve siyasal sürece eşlik edecek güven artırıcı hukuki adımların atılmadığı bir zeminde yaşam hakkının nasıl daha kırılgan hale geldi görülmektedir.

Bu çerçevede Mehmet Çeviren'in yaşamını yitirmesine giden süreç, devletin işkence iddialarını bağımsız ve etkili biçimde soruşturma, hukuka aykırı beyanların yargılamaya etkisini denetleme, ağırlaştırılmış müebbet rejimini umut ilkesi doğrultusunda yeniden düzenleme, tekli tutmayı derinleştiren uygulamaları kaldırma, psikososyal destek ve ortaklaşma imkânlarını güvence altına alma ve AİHM kararlarına uygun yasal değişiklikleri derhal yapma yükümlülüklerinin ertelenemez ve yaşamsal nitelikte olduğunu göstermektedir.

4.4. Son dönemde gözlenen çelişkili işaretler

Bir başka önemli nokta, ölüm öncesi döneme ilişkin beyanların tek yönlü olmamasıdır. Bir görüşmeci Mehmet Çeviren ile geçen hafta ortak açık görüş yaptığını, ailesinden kalabalık bir grupta görüştüğünü gördüğünü ve spor sırasında moralinin yüksek görüldüğünü ifade etmiştir. Bu anlatım, ölüm öncesi süreçte dışarıdan fark edilmesi güç ve çelişkili bir ruhsal durum bulunabileceğini göstermektedir.

Yaşam hakkı bakımından değerlendirme yapılırken yalnızca açık bir 'kriz anı' değil; çelişkili davranış örüntüleri, önceki risk ifadeleri, koşulların değişikliği talepleri, umutsuzluk, yalnızlaştırma ve kurumsal cevap vermeme pratikleri birlikte ele alınmalıdır.

4.5 İdare ile yaşanan sorunlar ve disiplin uygulamaları

Mahpus beyanlarına göre Mehmet Çeviren, yaklaşık 3 yıl önce, dönemin kurum yönetimi sırasında idareyle sorunlar yaşamış; bu süreçte hakkında verilen disiplin cezaları artmıştır.

Bu husus, infaz dosyası, disiplin evrakı ve kurum içi başvurularla birlikte incelenmelidir. Disiplin işlemlerinin sıklığı ve niteliği, yalnızlaştırmayı derinleştiren ayrı bir baskı mekanizması olarak değerlendirilmelidir.

5- KURUM GEÇMİŞİ VE RİSK ÖRÜNTÜSÜ

Görüşmeciler, kurumda daha önce de intihar ve ölüm vakaları yaşandığını hatırlatmıştır. Mahpus beyanlarında Sıddık Uğur'un Mayıs 2022'de intihar ettiği; adli mahpuslar arasında da intihar eden veya teşebbüste bulunan kişilerin bilindiği; İskender Ak isimli Bingöllü bir mahpusun ise açlık grevi sürecinde yaşamını yitirdiği aktarılmıştır.

Nitekim idare ile yapılan görüşmede son 1 yıl içinde kurumda 1 intihar girişimi ve 2 intihar vakasının yaşandığı da teyit edilmiştir. Bu doğrultuda, risk önleme mekanizmalarının, psikososyal destek kapasitesinin ve idari denetimin yeterliliğinin ayrıca sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Batman cezaevi kampüsünde önceki yıllarda ve özellikle 2025 yılı içinde art arda yaşanan ölüm vakaları, bu olayların münferit olmadığını göstermektedir. Kamuoyuna da yansıyan bilgilere göre 25 Mayıs 2022'de Sıddık Uğur'un yaşamını yitirmesi; ayrıca kampüs içindeki farklı cezaevi tiplerinde Malatya nüfusuna kayıtlı Mustafa adlı bir mahpusun ölümü, yine İskender Ak adlı mahpusun açlık grevi sonrasında yaşamını yitirmesi, Eylül 2025'te Yücel Balıkcı'nın ölümüne ilişkin şüpheler, Ekim 2025'te Harun Şanlı'ya ilişkin

intihar iddiası ve kimliği kamuoyuna yansımayan başka bir ölüm vakası gündeme gelmiştir. Bu tablo, Batman cezaevi kampüsünde ölüm ve şüpheli ölüm olaylarının tekil hadiselere indirgenemeyeceğini; aksine süreklilik gösteren, etkili denetim ve koruma yükümlülüğü bakımından ağır soru işaretleri doğuran bir risk örüntüsünün bulunduğunu ortaya koymaktadır

Cezaevinde yalnızlaştırma ve tecrit, mahpus beyanlarından da anlaşıldığı üzere; özellikle de siyasi mahpuslar açısından ağır psikolojik sonuçlar doğurmaktadır. Dayanışma, iletişim ve ortak yaşam imkânlarının sistematik biçimde daraltılması, ruhsal çöküş riskini büyüten bir infaz rejimi ortaya çıkarmaktadır. Son bir yıl içinde yaşanan intihar ve intihar girişimi vakaları da bu koşulların yaşam hakkı açısından ürettiği risklerin halen devam ettiğini göstermektedir.

6- İDARE İLE GÖRÜŞMEDE ORTAYA ÇIKAN HUSUSLAR

6.1. Görüşme usulü ve kurumsal tutum

Ziyaret önceden bildirilmiş olmasına rağmen heyet girişte idare veya başmemur tarafından karşılanmamıştır. Başlangıçta idare ile yalnız ve avukatsız şekilde görüşülebileceği belirtilmiş; heyet, görüşmenin ortak şekilde yapılacağını bildirerek kabul etmemiştir. Görüşmenin daha en başında ortaya çıkan bu yaklaşım, kurumun bağımsız izlemeye, ortak incelemeye ve dış denetime açıklığı bakımından dikkat çekici bir ilk veri niteliği taşımaktadır.

İdare ile yapılan görüşmede, olay günü sabah 08:27’de sayım sırasında Mehmet Çeviren’in görüldüğü, 09:33’te kantin ihtiyaçlarının verildiği, 12:30 civarında yemek dağıtımı sırasında mazgal açıldığında durumun fark edildiği aktarılmıştır. Ayrıca Mehmet Çeviren’in risk grubunda yer almadığı, psikolojik bir sorununun, düzenli kullandığı bir ilacının veya bilinen bir hastalığının bulunmadığı ifade edilmiştir. Ancak raporun önceki bölümlerinde yer verilen mahpus beyanları; tekli tutulma süresi, ortaklaşma talebinin karşılanmaması, geçmişe yayılan intihar düşüncesi ve kendine zarar verme yönündeki ifadeler, ölümden kısa süre önce dile getirilen baskı ve yorgunluk beyanları ile mektup yazdığına ilişkin anlatımlar birlikte ele alındığında, idarenin bu değerlendirmesinin ayrıca sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Risk değerlendirmesinin hangi ölçütlere göre yapıldığı, hangi kayıt ve gözlemlere dayandığı ve bu değerlendirmede tecrit koşullarının etkisinin nasıl ele alındığı açıklığa kavuşturulmalıdır.

Heyetin soruları derinleştikçe idarenin savunmacı bir tutum aldığı gözlenmiştir. Tekli

tutulma, tecrit, kurs, etkinlik ve sohbet hakkına ilişkin somut sorular karşısında açıklayıcı ve belgeye dayalı bilgi sunulmamış; genel ve teknik ifadelerle yetinilmiştir. Özellikle Mehmet Çeviren'in son 5 yılda hangi kursa katıldığı sorusuna verilen "belki de katılmamıştır" yanıtı, sosyal hakların kullandırılması konusunda idarenin düzenli, kayıtlı ve hak temelli bir izleme pratiğine sahip olup olmadığı konusunda ciddi kuşku yaratmaktadır. Aynı şekilde pandemi koşulları ve sonrasına yapılan genel atıflar, spor, kurs, sohbet ve ortaklaşma imkanlarının uzun süreli ve süreklileşmiş biçimde daraltılmasına yeterli açıklama oluşturmamaktadır.

Heyetin aktardığı 4-5 sayfalık mektup bilgisi sorulduğunda idare, olay yeri incelemesinde odada herhangi bir mektup ya da not bulunmadığını belirtmiştir. Bu durum, mahpus beyanları ile idari anlatım arasında ortaya çıkan önemli bir çelişkiye işaret etmektedir. Söz konusu çelişki; olay yeri incelemesinin kapsamı, delil toplama yöntemi, evrak muhafazası ve kayıtların güvenilirliği bakımından mutlaka açıklığa kavuşturulmalıdır.

Görüşme sırasında hapisane koşullarına ilişkin soru ve değerlendirmeler karşısında kurum yetkilisinin "*dünyadaki en iyi cezaevleri Türkiye'dekilerdir, insanlar cezaevine girmek için suç işliyorlar, o derece iyi koşullarda tutuyoruz*" şeklindeki beyanı ise, kurumsal tutumun niteliğini ayrıca görünür kılmıştır. Bu ifade, tekli tutma pratiği, ortaklaşma imkanlarının sistematik biçimde sınırlandırılması, sosyal ve kültürel hakların fiilen daraltılması, risk işaretlerinin yeterli dikkatle ele alınmaması ve aynı kurumda son bir yıl içinde intihar girişimi ile intihar vakalarının yaşanmış olması birlikte değerlendirildiğinde, idarenin meseleyi yaşam hakkı, insan onuru ve koruma yükümlülüğü ekseninde ele almadığını göstermektedir. Cezaevlerinden neredeyse her gün ölüm, intihar ve şüpheli ölüm haberlerinin geldiği bir ülkede bu tür bir söylem, mahpusların maruz kaldığı yıkımı hafifleten, yapısal risk alanlarını gölgeleyen ve kurumsal sorumluluğun ağırlığını geri plana iten bir işlev görmektedir.

Bu beyan aynı zamanda daha geniş bir politik ve siyasal bağlama da işaret etmektedir. Ceza infaz kurumunu hak ihlali risklerinin yoğunlaştığı, sürekli denetime açık olması gereken bir kamusal alan olarak ele almak yerine; kurum pratiğini öven, eleştiriye tali hale getiren ve idareyi sorgulama alanının dışına taşıyan bir yaklaşım açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Oysa özellikle yüksek güvenlikli ve ağırlaştırılmış müebbet infaz rejimlerinde devletin yükümlülüğü, güvenlik vurgusunu tekrar etmekten ibaret sayılamaz; tecrit, yalnızlaştırma, umutsuzluk, ruhsal kırılmanlık ve yaşam hakkı bakımından doğan riskleri önceden fark etmek, bunlara karşı etkili tedbir üretmek ve ölüm vakaları karşısında tam bir

açıklık ve hesap verebilirlik içinde hareket etmek zorundadır. Kurum yetkilisinin kullandığı dil ise, hak temelli sorumluluğu önceleyen bir yönetim anlayışından çok, kurum pratiğini savunmayı önceleyen bir idari refleksi yansıtmaktadır.

Bu yönüyle görüşmenin kuruluş biçimi, sorular karşısında sergilenen savunmacı yaklaşım, somut bilgi ve belge sunmaktan kaçınılması, risk değerlendirmesinin yeterince açıklanamaması ve yukarıda aktarılan söylem birlikte ele alındığında; kurumun şeffaflık, hesap verebilirlik, bağımsız incelemeye açıklık ve hak temelli yönetim anlayışı bakımından ciddi sorunlar taşıdığı yönünde kuvvetli bir izlenim oluşmuştur.

6.2. Ölüm sonrasındaki işlemler bakımından açıklığa kavuşturulması gereken hususlar

Mahpus beyanlarına göre ölümden sonra iki mahpus görüşmeye çağrılmış; psikoloğun onlara zincirin kesilerek kendini asma amacıyla kullanıldığı yönünde bilgi verdiği belirtilmiştir. Yine bazı mahpuslara Mehmet Çeviren hakkında aile ve ekonomi merkezli sorular yöneltildiği; buna karşılık herkesin henüz görüşmeye çağrılmadığı aktarılmıştır.

Bu hususlar doğrulandığı takdirde, ölüm sonrası bilgi toplama sürecinin kapsamı ve yönelimi bakımından ayrıca değerlendirme gerektirir. Tanık mahpusların hangi sırayla, kim tarafından, hangi usulle dinlendiği; psikolog görüşmelerinin niteliği, olaya ilişkin ilk tutanakların ve personel beyanlarının ne zaman alındığı mutlaka açıklığa kavuşturulmalıdır.

7- HUKUKİ DEĞERLENDİRME

Ceza infaz kurumunda meydana gelen ölüm vakalarında devletin yükümlülüğü yalnızca ölüm sonrasında adli soruşturma başlatmakla sınırlı değildir. Anayasa'nın 17. maddesi yaşama hakkını ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağını; 40. maddesi etkili başvuru hakkını; 56. maddesi beden ve ruh sağlığını koruma yükümlülüğünü; 90. maddesi ise temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin bağlayıcılığını güvence altına almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi yaşam hakkını, 3. maddesi ise işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağını düzenlemektedir.

Bu normatif çerçeve uyarınca cezaevi idaresi ve ilgili kamu makamları; öngörülebilir riskleri önceden tespit etmek, intihar ihtimalini ciddiyetle değerlendirmek, mahpusun ruhsal durumunu izlemek, gerekli psikolojik ve tıbbi desteği sağlamak, tecrit ve izolasyonun yıkıcı etkilerini bertaraf etmek ve ölüm halinde bağımsız, hızlı, etkili ve şeffaf bir

soruşturma yürütmekle yükümlüdür.

8- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Batman Beşiri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Mehmet Çeviren'in yaşamını yitirmesi, tekil bir olay olarak ele alınamayacak niteliktedir. Bu raporda yer verilen somut veriler, süre bilgileri ve mahpus beyanları; kurumda yalnızlaştırmanın mimari, idari ve günlük yaşam pratiği düzeyinde sistematik biçimde üretildiğine işaret etmektedir.

Spor hakkının ayda 3 kez ve 45-50 dakikaya kadar daraltılması, uzun süre tekli veya 2 kişilik sınırlı gruplarla kullanılması, beş yılı aşkın süre kurs ve sohbet hakkının fiilen kullanılmaması, ölümden sonra ilk kez kurs açılması, 8'li koridor yerleşiminin iletişimi parçalayacak biçimde kurgulandığı yönündeki anlatımlar ve 3'lü ortak havalandırılmalı sisteme geçme taleplerinin karşılanmaması, tecridin günlük hayatı belirleyen kurumsal bir rejim olduğunu göstermektedir.

Mehmet Çeviren'e ilişkin olarak ise yaklaşık 2,5 yıllık tekli tutulma, koğuş değişikliği taleplerine cevap verilmemesi, geçmişte intihar düşüncesi ve kendine zarar verme söylemleri, olaydan kısa süre önce mektup yazdığını söylemesi, psikolojik baskı işaretleri ile idarenin bu işaretlere rağmen onu 'risk grubunda olmayan' bir mahpus olarak değerlendirmesi arasında ciddi bir araştırma ihtiyacı bulunmaktadır.

Aynı kurumda son 1 yıl içinde 1 intihar girişimi ve 2 intihar vakasının yaşandığının idarece teyit edilmesi, bu ölümün münferit olmadığını; kurumun risk önleme, psikososyal destek ve etkili denetim kapasitesinde ağır sorunlar bulunduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle mesele, yalnızca ölüm nedeninin adli olarak belirlenmesi değil; yaşamı koruma yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğinin bütünlüklü biçimde ortaya çıkarılması meselesidir.

9- ÖNERİLER

- Mehmet Çeviren'in yaşamını yitirmesine ilişkin süreç, yalnızca ölüm anı ile sınırlı kalmaksızın infaz ve gözlem süreciyle birlikte incelenmelidir.
- Olay gününe ve öncesine ilişkin kamera kayıtları, sayım kayıtları, nöbet çizelgeleri, oda yerleşim planları, koridor planları, görevli personel listeleri ve tüm tutanaklar eksiksiz biçimde muhafaza altına alınmalıdır.

- Son 6 aya ilişkin revir başvuruları, psikolog ve psikiyatri görüşmeleri, ilaç kayıtları, disiplin işlemleri, dilekçeler, koğuş değişikliği talepleri ve bunlara verilen cevaplar temin edilmelidir.
- Mehmet Çeviren'in yaklaşık 2,5 yıllık tekli tutulma süreci ile 3'lü ortak havalandırılmalı sisteme geçme talebinin neden karşılanmadığı özel olarak araştırılmalıdır.
- Spor, havalandırma, kurs ve sohbet hakkının kullanımına ilişkin resmi çizelgeler istenmeli; mahpus beyanlarında geçen 'ayda 3 kez, 45-50 dakika', 'uzun süre tekli', 'son iki yılda 6-7 kişi' gibi somut veriler kurum kayıtları ile karşılaştırılmalıdır.
- 8'li koridor ve oda yerleşiminin resmi planı temin edilerek mahpus beyanlarında aktarılan ve idarece teyit edilen sınıflandırma ve dağıtım pratiğinin siyasi mahpusların parçalı yerleştirilmesinin bilinçli bir yalnızlaştırma yöntemi olarak incelenmelidir.
- Olaydan bir gün önce yazıldığı belirtilen 4-5 sayfalık mektuba ilişkin çelişki açıklığı kavuşturulmalı; olay yeri inceleme tutanakları, arama kayıtları ve delil muhafaza zinciri ayrıntılı biçimde incelenmelidir.
- Ölüm sonrasında hangi mahpusların, hangi sırayla, kim tarafından ve hangi usulle görüşmeye çağrıldığı; psikolog ve idare görüşmelerinde hangi soruların yöneltildiği belirlenmelidir.
- Kurumda son 1 yıl içinde yaşanan 1 intihar girişimi ve 2 intihar vakası ile önceki dönemlere ilişkin ölüm ve teşebbüs iddiaları birlikte incelenmeli; kurumun risk değerlendirme ve önleme mekanizmaları bağımsız olarak denetlenmelidir.
- Ağırlaştırılmış müebbet ve yüksek güvenli infaz rejiminin tecrit, sosyal izolasyon ve umutsuzluk üretici sonuçları yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı bakımından özel inceleme konusu yapılmalıdır.
- Cezaevlerinde artan intihar, şüpheli ölüm ve yaşam hakkı ihlalleri karşısında ilgili devlet kurumları; bağımsız izleme mekanizmalarını, düzenli ve erişilebilir psikososyal destek hizmetlerini, şeffaf veri paylaşımını, ortak sosyal temas imkânlarını ve etkili iç-dış denetim usullerini içeren kapsamlı bir araştırma ve önlem planını ivedilikle hazırlamalı; bu doğrultuda gerekli yasal ve idari değişiklikler gecikmeksizin hayata geçirilmelidir.